

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

99-00-286-22
July, 7 2025 г., София

Относно: Нотификация съгласно чл. 10, ал.1 от Протокола за стратегическа екологична оценка към Конвенцията за оценка на въздействието върху околната среда в трансграничен контекст за Стратегията за управление на минерални и други геоложки ресурси на Република Сърбия за периода от 2025 до 2040 г., с прогнози до 2050 г.

Уважаема министър Павков,

С настоящото писмо потвърждаваме получаването на Ваше писмо с изх. №002372991 2025 от 28 май 2025 г., получено в Министерство на околната среда и водите (МОСВ) на Република България на 3 юни 2025 г., с което ни уведомявате за финалната фаза на процедура по стратегическа екологична оценка на Стратегията за управление на минерални и други геоложки ресурси на Република Сърбия за периода от 2025 до 2040г., с прогнози до 2050 г.

Нотификацията съгласно чл. 10 от Протокола за стратегическа екологична оценка (Протокол за СЕО) към Конвенцията за оценка на въздействието върху околната среда, доклада за стратегическа екологична оценка и проекта на Стратегията са получени по електронна поща на 29.05.2025 г. в МОСВ.

След внимателен преглед на представената документация, на основание чл.10, ал.3 от Протокола за стратегическа екологична оценка, бих искал да Ви уведомя, че Република България заявява желание за участие в трансграничната процедура по стратегическа екологична оценка за Стратегията за управление на минерални и други геоложки ресурси на Република Сърбия за периода от 2025 до 2040 г., с прогнози до 2050 г.

Сара Павков
Министър на опазване на околната среда
Република Сърбия
Белград

София, 1000, бул. „Кн. Мария Луиза” 22

Тел: +359(2) 940 6194, Факс:+359(2) 986 25 33

В нотификацията, както и в доклада за екологична оценка е посочено, че „предложените дейности и мерки в Стратегията могат да имат отрицателно въздействие върху околната среда на други държави, като се има предвид, че съществуват планове и проекти, разположени в гранични зони с други държави или чийто начин на функциониране може да причини определени трансгранични въздействия“, без да е направено уточнение или оценка на възможните трансгранични въздействия, в частност оценка на въздействието върху околната среда и здравето на населението на територията на Република България.

Стратегията представлява рамка за устойчивото развитие на миннодобивния сектор в Република Сърбия, която очертава целите и приоритетите, реализирането на които да допринесе в дългосрочен план за стабилно и устойчиво снабдяване на Република Сърбия с минерални и други геоложки ресурси (метални минерални суровини, неметални минерални суровини, енергийни минерални суровини, както и подземните и геотермални води) до 2050 г. и се очаква, заедно и с други цели да се установи баланс между икономическото развитие и въздействието върху околната среда.

В тази връзка, предвид съществуващите екологични проблеми, произтичащи от минни дейности на територията на Република Сърбия и негативното въздействие върху околната среда, главно върху водите (въздействие върху реките Дунав, Тимок и Драговицица) и здравето на населението на територията на Република България, считаме, че докладът за стратегическа екологична оценка (СЕО) на Стратегията следва да бъде допълнена и в Стратегията да бъдат включени мерки, които да гарантират предотвратяване или минимизиране на потенциалните негативни трансгранични въздействия.

Докладът за СЕО е идентифицирал ключови екологични проблеми, свързани с околната среда и човешкото здраве. В него е посочено, че „Продължаването на минните дейности в сегашното им състояние, т.е. използване на настоящите практики (без прилагане на съвременни принципи и стандарти за устойчив добив), в повечето случаи ще доведе, в районите, където се извършват дейностите, до влошаване на околната среда (предимно на водата и почвата), влошаване на качеството на въздуха и нарушаване на ландшафта, особено при открит добив. Потенциалните заплахи за общественото здраве и въздействието върху населените места могат да се проявят като дългосрочни местни проблеми. Съществуващите открити мини за добив на енергийни ресурси, както и планираната експлоатация на минерални ресурси, могат до известна степен да натоварят капацитета на района по отношение на: замърсяване на ключови компоненти на околната среда, въздействие върху общественото здраве, промени във външния вид на ландшафта, биоразнообразие, георазнообразие и социални последици, които могат да се проявят като отрицателни ефекти върху общественото здраве“.

По отношение на компонент „води“, който е от особена важност за България, предвид наличието на въздействия от действащите мини на територията на Република Сърбия върху реките Дунав, Тимок и Драговицица, както и върху подземни водни тела, е отбелязано следното:

- На стр.14 от Доклада е посочено, че е открито замърсяване на водите в **райони с действащи мини**. Според данни на Агенцията за опазване на околната среда – Министерство на опазването на околната среда, в наблюдаваните водни течения са **регистрирани концентрации на тежки метали, надвишаващи допустимите граници**. Например, в река Пек, на 200 м надолу по течението от сливането на Мали и Велики Пек, концентрацията на олово е $< 2,1 \mu\text{g/l}$, арсен е $2,9 \mu\text{g/l}$, а кадмий е измерен в стойности до $1,3 \mu\text{g/l}$ (Институт по минно дело и металургия Бор, 2023).

- По отношение на минните отпадъци има извод, че по-старите хвостохранилища, поради метода си на депониране, **оказват известно въздействие върху качеството на почвата и водата в околността**, като не са дадени конкретни стойности.

- В доклада по СЕО се посочва, че „може да се отбележи липсата на по-подробна оценка на въздействието на отделни съоръжения и дейности в секторите на експлоатацията на минерални ресурси и минното дело, тъй като самата Стратегия не е достигнала необходимото ниво на детайлност за такъв анализ. Това ниво на детайлност ще бъде постижимо при изготвяне на документация на по-ниско йерархично ниво, т.е. за всяко планирано съоръжение.“ Това обаче е приложимо **само по отношение на нови съоръжения**, като в същото време не е направена детайлна оценка на състоянието и въздействието на съществуващите действащи съоръжения и съответно не са предписани мерки за намаляване на въздействието, което по отношение на води е и трансгранично за трансграничните реки с България.

- В т. 2.1. **Преглед на текущото състояние и качество на околната среда** от Доклада в частта **Качество на водата** (на стр.19) е дадена информация за качеството на повърхностните води **само по отношение на Сръбския индекс за качество на водата (SWQI), който включва едва девет физикохимични параметъра** (температура на водата, рН стойност, електрическа проводимост, процент на насищане с кислород, BOD-5, суспендирани твърди вещества, общ окислен азот [нитрати + нитрити], ортофосфати и амоний) и един микробиологичен параметър. **Не е представена информация за приоритетни, опасни вещества и специфични замърсители, каквито всъщност се очакват като въздействие от минно-добивните дейности**. Не е представена информация и за биологични показатели, по състоянието на които може да се съди дали има въздействие, вкл. и от инцидентни замърсявания.

- В т.2.2. **Елементи на околната среда, изложени на въздействието на минните дейности** (стр. 25) е посочено, че замърсяването на водите често е следствие от изпускането на непречистени отпадъчни води в реки и потоци в близост до минни съоръжения. В някои случаи пречистителните станции за отпадъчни води не работят поради финансови ограничения или технически неизправности. Замърсяването на околната среда от минната промишленост в Сърбия не е равномерно

разпределено, а е концентрирано в определени региони, където експлоатацията на минерални ресурси е най-интензивна. Според данни на Агенцията за опазване на околната среда и Министерството на минното дело и енергетиката, **най-високо замърсяване е регистрирано в следните части на страната - регион Бор-Майданпек** (дългогодишен център за добив на мед и злато), Колубарският басейн (добив на въглища и топлоцентрали) и Костолашкият басейн (открити въглищни мини и топлоцентрали).

- По отношение на **Регион Бор-Майданпек** е посочено в доклада, че случайните скокове в концентрациите на замърсители във въздуха, водата и почвата представляват ясен екологичен проблем, като в Бор, въздействието върху околната среда от минните дейности е комбинирано с това на преработвателните индустрии. Посочено е, че регионът Майданпек е известен с добива на мед и други метали. Поради дългосрочните минни дейности и разпръскването на прах от активните минни зони (работни маси, сметища за минни отпадъци, сметища за флотационни хвостохранилища), са регистрирани повишени концентрации на олово и кадмий в почвата. Не е представена информацията за качеството на подземните води и дали и те са засегнати от замърсяване.

- Водите около стария открит рудник Бор се характеризират с високи концентрации на разтворени тежки метали мед, цинк и желязо. Установени са превишения на регулаторните граници за тежки метали (главно мед и никел) и за неразтворени твърди вещества в реките Борска, Кривелска и Бела (концентрациите на мед достигат до 16 mg/l, докато границата е 0,1 mg/l).

- За Колубарския басейн в доклада за СЕО е отбелязано, че повърхностните и подземните води са изложени на потенциално замърсяване от основни концентрирани замърсители в комплекса, както и от дифузни източници, представени от множество по-малки изпускания на използвани отпадъчни води в приемници.

- За Костолашкия басейн е посочено, че подземните води в близост до депото за сгур се характеризират с повишена минерализация (повишена твърдост на водата, съдържание на сулфати и др.) и повишени нива на общо твърди вещества, мазнини и масла.

По отношение на въздействие на подземния добив върху околната среда:

Отчетено е и въздействие при подземния добив на минерали свързано със замърсяването на подземните и повърхностните води поради оттичането на минни води (т.нар. киселинен минен дренаж). Тези води често съдържат тежки метали като арсен, олово и живак, които могат да имат дългосрочни токсични ефекти върху хората, растенията и животните.

В Стратегията (стр.50) е предвидено развитие на нова мина Караманица, като в същото време в доклада по СЕО не е изследвано въздействието от съществуващата пилотна инсталация, което има трансгранично въздействие върху България.

В таблица 3.2. Избор на общи и специфични цели на СЕО и избор на съответни показатели по отношение на води са посочени няколко показатели, но няма показатели,

свързани с качеството на повърхностните води по отношение на приоритетни, опасни и специфични вещества, както и по отношение на качеството на подземните води.

В т.4. Оценка на потенциалните екологични въздействия (стр.45) е направено заключение, че предложените дейности и мерки в Стратегията могат да имат отрицателно въздействие върху околната среда на други държави, като се има предвид, че съществуват планове и проекти, разположени в гранични зони с други държави или чийто начин на функциониране може да причини определени трансгранични въздействия, но същите не са оценени/разгледани поотделно.

Предложени са **Мерки за опазване на водите при експлоатацията на енергийни минерални ресурси**, които са насочени само към бъдещи дейности и не са предвидени мерки за привеждане в съответствие с екологичните стандарти на съществуващите дейности, което е необходимо с оглед прекратяване на замърсяването, особено в трансграничните реки с България.

В т.6. Програма за мониторинг на околната среда по време на изпълнението на стратегията в таблица 6.1. Показатели в областта на околната среда според областите на ЕО са предложени показатели по отношение на „Води“, но не са предложени показатели за качество на реките за приоритетни и опасни вещества и специфични замърсители, както и за качество на подземните води, които са съществени за отчитане въздействието от прилагане на стратегията. Тези показатели е необходимо да се допълнят най-вече по отношение на трансграничните реки с България, на които има минни обекти, както и по отношение на подземните води в близост до границата с България.

В т.7.2. Предизвикателства, възникнали при подготовката на Стратегическата екологична оценка е оценено от Изготвилите на доклада, че „данните, които са използвани са стари и непълни по отношение на оценката на текущото състояние на околната среда, като е посочена само налична публична информация без да са изискани допълнителни данни от компетентните за мониторинга институции, необходими за оценката и съответно оценката в част „води“ е непълна, което не позволява да се оцени наличие на трансгранично въздействие от съществуващите дейности“.

В доклада за СЕО липсва оценка на здравния риск, и в частност, за населението на територията на Република България. Направено е уточнение, че предвид всеобхватността на стратегията за управление на минералните ресурси и големия брой дейности във всички миннодобивни сектори, са представени само стратегически значими и общи мерки за предотвратяване и ограничаване на отрицателните въздействия върху околната среда.

Във връзка с констатациите, изложени по-горе, считаме, че доклада за СЕО на Стратегията е непълен и в него е необходимо да разгледа трансграничното въздействие на дейностите и мерки в Стратегията върху околната среда и здравето на населението на територията на Република България (може и като отделна глава).

Докладът по CEO е необходимо да се допълни по отношение на:

1. Състояние на околната среда – да се направи и предостави анализ на състоянието на повърхностните и подземните водни тела в обхвата на сръбската част на споделените с България речни басейни на база данни от мониторинг на качеството на водите, като по отношение на повърхностните води се включат и резултати от мониторинг на приоритетни и опасни вещества и специфични замърсители в повърхностните води, притоци на р. Дунав, р. Тимок и р. Драговицица.

2. Да се направи анализ и предложат мерки за спиране на замърсяването и ликвидиране на стари замърсявания, резултат от експлоатацията на минерални и други геоложки ресурси (като напр. мините в Бор и мините във водосбора на река Драговицица, проучвателните дейности в близост до българската граница), и да се предвидят необходимите мерки за прекратяване на възможен трансграничен пренос на замърсяване на Българска територия.

3 Да се допълни програмата за мониторинг като се предвидят показатели за трансграничните реки с България за приоритетни, и опасни вещества и специфични замърсители и показатели за качество за подземните води в близост до границата с България, съответстващи на риска от замърсяване от изпълняваните минно-добивни и проучвателни дейности.

4. Да се предвидят мерки за периодично предоставяне на информация на България за резултатите от мониторинга на трансграничните реки и подземни води в близост до границата и за координация по отношение на оценките на трансграничните реки и подземни води.

5. Да се предвиди като условие Министерство на околната среда и водите на България да бъде уведомявано за всички инвестиционни предложения, планове и програми, свързани с миннодобивни дейности, които биха могли да окажат въздействие върху околната среда и здравето на населението на територията на България.

Бих искал да Ви информирам, че в хода на консултациите с компетентните органи в България, е заявено искане от община Кюстендил за организиране на среща за обществено обсъждане на доклада за CEO и Стратегията на територията на България.

Предвид горепосоченото, във връзка с обществените консултации, моля да представите допълнения доклад за CEO (или главата за „Трансгранично въздействие“) и проекта на Стратегията за управление на минерални и други геоложки ресурси на Република Сърбия за периода от 2025 до 2040 г., с прогнози до 2050 г. и на български език.

Приложено Ви изпращам постъпило по електронна поща на 20.06.2025 г. МОСВ Възражение от Сдружение „Еко Сурдулица“ (на български и сръбски език).

Моля, приемете, уважаема г-жо министър, моите най-високи почитания и готовност за успешно бъдещо сътрудничество.

Искрено Ваш,

Манол Генов

Министър на околната среда и водите

Възражение относно процедурата по стратегическа екологична оценка на проект на Стратегия за управление на минералните и други геоложки ресурси на Република Сърбия за периода 2025-2040 г., с прогнози до 2050 г.

Изпратено до: Министерство на околната среда и водите на Република България (МОСВ) бул. „Кн. Мария Луиза“ 22, гр. София, п.к. 1000 или по електронна поща: edno_gishe@moew.government.bg

От: Даниела Михайлович, Сдружение „Еко Сурдулица“ ул. Войвода Мишич 3/1, Сурдулица, Р. Сърбия
surdulicaeko@gmail.com

Дата: 20 юни 2025 г.

Относно: Възражение относно провеждането на процедурата по Стратегическа екологична оценка (СЕО) на Проекта на Стратегия за управление на минералните и други геоложки ресурси на Република Сърбия за периода 2025-2040 г., с фокус върху недостатъчната прозрачност, ограниченото участие на обществеността и значителни пропуски в съдържанието на Доклада за СЕО в контекста на трансграничното въздействие, с позоваване на съответните международни конвенции и стандарти.

Уважаеми госпожи и господа,

Подавам възражение срещу обявената публична покана за представяне на становища в рамките на процедурата по Стратегическа екологична оценка (СЕО) на Проекта на Стратегия за управление на минералните и други геоложки ресурси на Република Сърбия за периода 2025-2040 г., с прогнози до 2050 г. Поканата е публикувана на 30 май 2025 г. въз основа на чл. 35, ал. 1, буква „б“ от Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми и в изпълнение на разпоредбите на Протокола за СЕО към Конвенцията по оценка на въздействието върху околната среда в трансграничен контекст (Конвенцията от Еспоо).

Макар да приветстваме усилията за спазване на международните задължения по отношение на трансграничното въздействие, изразяваме сериозна загриженост относно няколко аспекта от проведената процедура, които значително намаляват ефективността и целостта на самия процес на СЕО и правата на участие на обществеността, потенциално нарушавайки разпоредбите на международни договори, по които и двете страни са подписали.

1. Неадекватен срок за консултации и преглед на документацията и нарушаване на принципите на Конвенцията от Еспоо:

- **Изключително кратък срок за обществени консултации:** В текста на обявата се посочва, че обществените консултации в Сърбия се провеждат от 30 май до 18 юни 2025 г. Този период от **само 19 дни** за такъв сложен и значим стратегически документ от **70 страници** (*Strategija upravljanja mineralnim i drugim geoloskim resursima67643c597b15449a67aacee6badfa730.pdf*, съдържание, стр. 1-70), обхващащ дългосрочно управление на минералните ресурси и потенциално значителни трансгранични въздействия върху околната среда. Правилната процедура по СЕО, в съответствие с международните стандарти и най-добри практики (напр. Директива 2001/42/ЕО на ЕС относно СЕО, която предвижда **минимум 30 дни за обществени консултации**), изисква значително по-дълъг период, за да се даде възможност за подробен анализ на документацията, особено на Доклада за СЕО, от страна на експертната общественост, гражданското общество и засегнатите страни. Този съкратен срок възпрепятства смислена фаза на **обхвата** (score) и адекватна подготовка на коментари.
- **Късно уведомяване на засегнатите страни и нарушаване на член 3, параграф 8 от Конвенцията от Еспоо:** Въпреки че нотификацията в България е публикувана на 30 май 2025 г. (виж *NOTIFIKACIJA ESPOO SRPSKI fin22.05.2509711ebf8e89c0b30aa57273a2b89640.doc*, начало на документа), обществените консултации в Сърбия вече са били в ход. Крайният срок за изразяване на становища в МОСВ е 20 юни 2025 г. Това на практика означава, че на българската общественост, като потенциално засегната страна, е предоставен още по-кратък период за преглед и представяне на становища (само 21 дни от публикуването). Този кратък срок е в пряко противоречие с **член 3, параграф 8 от Конвенцията от Еспоо**, който изисква **„адекватни и ефективни възможности за обществеността на засегнатата страна да участва в процедурите по оценка на въздействието върху околната среда“**. Липсата на достатъчно време сериозно ограничава смисленото участие и намалява целта на трансграничните консултации, застрашавайки принципа за **„достъп на обществеността“ (Access to information, public participation in decision-making and access to justice in environmental matters)**, предвиден в **Орхуската конвенция**, по която и двете държави са страни. Конкретно, времето е недостатъчно за:
 - Преглед и разбиране на обхвата и сложността на Стратегията и Доклада за СЕО.

- Събиране и анализ на съответните данни от България за формулиране на обосновани коментари.
- Вътрешна координация между българските институции и обществеността.
- Подготовка на експертни становища и алтернативни предложения.
- Освен това, нотификацията и документацията първоначално са предоставени само чрез публичен портал, а не по официален път чрез Министерството на околната среда и водите на България, което също е пропуск в трансграничното сътрудничество (виж *NOTIFIKACIJA ESPOO SRPSKI fin22.05.2509711ebf8e89c0b30aa57273a2b89640.doc*, раздел 3).

2. Неадекватен достъп до документацията и езикови бариери:

- **Липса на превод на български език:** Въпреки че е посочено, че документите са налични на сръбски и английски език (*NOTIFIKACIJA ESPOO SRPSKI fin22.05.2509711ebf8e89c0b30aa57273a2b89640.doc*, раздел 3), за българската общественост не е осигурен превод на цялата документация (Проект на Стратегия и Доклад за CEO) на **български език**. Това представлява значителна пречка за пълноценно и смислено участие, тъй като очакването, че сложна експертна документация, като Доклада за CEO и самия проект на Стратегия, ще бъде анализирана на чужд език в кратък срок, не е в съответствие с принципите на Конвенцията от Еспоо и Протокола за CEO, които подчертават необходимостта от достъпност на информацията за засегнатата общественост. **Принципът на недискриминация** по отношение на достъпа до информация за засегнатите страни изисква информацията да бъде достъпна на езика на засегнатата страна, за да се осигури ефективно участие.
- **Формат на документацията:** Документите са налични като сканирани PDF файлове (напр. *Strategija upravljanja mineralnim i drugim geoloskim resursima67643c597b15449a67aacee6badfa730.pdf*, *Strateška procena uticaja Strategije+82b30c97763b1b58e25a9e8516ad0d1a.pdf*), което възпрепятства лесното търсене на текст, копирането, анализата на данни и автоматичния превод. Това също така затруднява достъпността за хора с увреждания (напр. хора с нарушено зрение, които използват екранни четци), което е в противоречие с универсалния дизайн и приобщаването.

3. Ефективност на участието на обществеността в Сърбия:

- **Кратък период и провеждане на обществено обсъждане:** Общественото обсъждане, насрочено за 16 юни 2025 г. в Белград (виж *NOTIFIKACIJA ESPOO SRPSKI fin22.05.2509711ebf8e89c0b30aa57273a2b89640.doc*, раздел 3), само 17 дни след началото на обществените консултации, допълнително потвърждава ускорената процедура. Това оставя недостатъчно време на обществеността в Сърбия, и особено на засегнатите общности, да се подготвят, формулират въпроси и активно участват в дискусията. Потенциално това ограничава смисленото участие до формален акт и не допринася за истински диалог, което е в противоречие с основните принципи на демократичното участие във вземането на решения.

4. Значителни недостатъци в съдържанието на Доклада за CEO по отношение на трансграничното въздействие и самата Стратегия:

- **Липса на специфични изходни данни за трансграничните райони:** Докладът за CEO не предоставя достатъчно подробно и актуално описание на текущото състояние на околната среда (т.нар. „нулево състояние“) в потенциално засегнатите трансгранични райони на България, особено по отношение на:
 - **Качество на водите:** Конкретно липсват данни за текущото качество на водите в трансграничните речни басейни, които произхождат от Сърбия и влияят на България, като реките **Тимок, Нишава, Топлодолска река, Завойска река**, и всички водни течения, вливащи се в река Дунав (включително самата Дунав). Необходими са специфични данни за концентрациите на тежки метали (напр. арсен, кадмий, олово, цинк, мед), стойностите на pH, наличието на киселинни дренажи, суспендирани вещества и други замърсяващи вещества, произхождащи от съществуващи минни райони (напр. **Бор, Майданпек, Рудна Глава**) и потенциални нови обекти, включително района на **Босилеград** с мините **Караманица** и **Грот**, които са пряко свързани с водни течения, влияещи на България. Липсва анализ на хидроложки модели, който да покаже разпространението на замърсяващите вещества. Освен това, **изпускането на непречистени минни води в реките (напр. Пек и Колубара) нарушава Директивата за водите на ЕС (2000/60/ЕС)**, а Докладът за CEO не предлага конкретни мерки за преодоляване на този проблем в трансграничен контекст.

- **Качество на въздуха:** Липсват специфични данни за изходното качество на въздуха в граничните райони на България (напр. общини **Видин, Монтана, Кюстендил, Враца**), както и подробна оценка на въздействието на емисиите от съществуващи и планирани минни дейности (напр. серен диоксид SO₂, азотни оксиди NO_x, частици PM_{2.5}, PM₁₀, тежки метали от топилни и открити рудници). Особено се отнася до потенциалните емисии от мините **Караманица** и **Грот** край Босилеград, чието въздействие върху качеството на въздуха в граничния район на България не е адекватно оценено. Не са достатъчно анализирани розите на вятъра, моделите на разсейване на замърсяващите вещества и потенциалният трансграничен пренос на замърсяващи вещества, особено в райони като Източна Сърбия, граничеща с България.
- **Биоразнообразие и екосистеми:** Липсва специфична оценка на въздействието върху трансграничните защитени зони, като **Национален парк „Централен Балкан“ (в България)** и **Природен парк „Стара планина“ (в Сърбия)** – които формират единен планински масив, други зони от НАТУРА 2000 в България, Рамсарски обекти, мигриращи видове, ендемични растителни и животински видове и чувствителни местообитания (напр. речни корита, гори, пасища), които могат да бъдат застрашени от минни дейности, деградация на земите, замърсяване или фрагментация на местообитанията. Необходим е картографиран анализ на въздействието върху тези екосистеми, включително потенциалното въздействие от разширяването или новите дейности в мините **Караманица** и **Грот** върху застрашени видове и местообитания в граничната зона. Стратегията пренебрегва въздействието върху защитени зони (напр. **Джердап**) и не предлага мерки за опазване на местообитанията на застрашени видове.
- **Почви и гори:** Липсва оценка на въздействието върху качеството на почвите, плодородието, рисковете от ерозия и натрупване на замърсяващи вещества, както и въздействието върху горските екосистеми в трансграничните райони, включително загубата на местообитания и деградацията. Особено тревожно е, че в Борско-Майданпешкия регион, концентрациите на Pb, As и Cd в почвата надвишават граничните стойности (съгласно Таблица 2.2 от Доклада за CEO, *Strateška procena uticaja Strategije+82b30c97763b1b58e25a9e8516ad0d1a.pdf*, стр. 24), но Стратегията не предлага конкретни мерки за рекултивация на такива райони. Необходима е и оценка на замърсяването на почвите и последствията от експлоатацията на мините **Караманица** и **Грот** върху земеделските земи и водоизточниците в община **Босилеград** и съседни български общини.
- **Социално-икономически въздействия:** Докладът не анализира достатъчно потенциалните трансгранични социално-икономически въздействия (напр. върху туризма, селското стопанство, рибарството, водоснабдяването, здравето на населението – включително възможен повишен риск от респираторни заболявания и замърсяване на храните) в засегнатите райони на България, особено в граничните общини, които са под влиянието на минните дейности в Босилеград.
- **Недостатъчна оценка на кумулативните въздействия:** С оглед на дългосрочния характер на Стратегията (до 2050 г.) и нейния обхват, включващ всички минерални и геоложки ресурси, Докладът за CEO не съдържа адекватна оценка на кумулативните въздействия от потенциални множество проекти (минна дейност, преработка, енергетика, хидроенергетика, изграждане на инфраструктура) и техните комбинирани трансгранични ефекти във времето. Това е ключов елемент на CEO и изисква холистичен подход, който отчита синергичните ефекти, а не само отделните въздействия. Особено липсва анализ на комбинираните ефекти от минните дейности със съществуващи индустриални и енергийни проекти (напр. топлоелектрически централи в **Колубарския и Костолачкия басейн**), както и интегрирана оценка на въздействието на всички минни дейности в граничната зона, включително мините **Караманица** и **Грот**, което е от ключово значение за оценката на риска за здравето на населението и екосистемите. **Член 11 от Закона за стратегическата екологична оценка на въздействието върху околната среда на РС („Сл. гласник РС“, бр. 135/2004)** изрично изисква подробен анализ на кумулативните въздействия, който не е извършен в този Доклад (*Strateška procena uticaja Strategije+82b30c97763b1b58e25a9e8516ad0d1a.pdf*, стр.
- **Неадекватно представяне на алтернативи и несъответствие с климатичните цели:** Докладът за CEO не предоставя задълбочен анализ на разумни алтернативи на предложената стратегия. Това включва не само алтернативата „без действие“ (сценарий без приемане на стратегия), но и алтернативи, които биха предвиждали екологично по-приемливи технологии за експлоатация (напр. преминаване към подземна вместо открита експлоатация, където е възможно, по-добри технологии за пречистване на отпадъчни води и въздух), различни местоположения (ако е възможно) или намален обхват на експлоатация на определени ресурси, с подробно

обяснение на техните екологични последици, особено в контекста на трансграничното въздействие. Необходимо е и анализ на сценарии, които обхващат различни темпове на преход към нисковъглеродна икономика. Стратегията не съгласува минните дейности с **Националния план за намаляване на емисиите (NERP)** и **Стратегията за нисковъглеродно развитие** на Република Сърбия, нито със задълженията по Парижкото споразумение и целите на Зелената сделка на ЕС. Производството на въглища е планирано до 2050 г. (виж *Strategija upravljanja mineralnim i drugim geoloskim resursima* 67643c597b15449a67aacee6badfa730.pdf, стр. 30), въпреки че ЕС и Парижкото споразумение изискват постепенно премахване на изкопаемите горива. Липсват ясни цели за намаляване на емисиите на парникови газове (ПГ) от минния сектор, въпреки техния доминиращ дял в националните емисии (70% според Доклада за CEO, *Strateška procena uticaja Strategije+82b30c97763b1b58e25a9e8516ad0d1a.pdf*, стр. 12). **Директива 2001/42/ЕС на ЕС** относно CEO изисква оценка на алтернативи (напр. възобновяеми енергийни източници), която е непълна в Стратегията.

- **Неадекватно управление на минните отпадъци:** Докладът за CEO не разглежда адекватно въпроса за управлението на минните отпадъци. Годишно се генерират **41 милиона тона флотационна хвост** (съгласно Таблица 2.3 от Доклада за CEO, *Strateška procena uticaja Strategije+82b30c97763b1b58e25a9e8516ad0d1a.pdf*, стр. 25), но не се споменават алтернативи за рециклиране или повторно използване (напр. използване на пепел в строителството, преработка на хвост за вторични суровини), което е в противоречие с **Директивата за минните отпадъци (2006/21/ЕС)** и принципите на кръговата икономика. Особено важно е да се разгледа въпросът за депонирането на хвост от мините **Караманица** и **Грот** и тяхното потенциално въздействие върху подземните води и водни течения, водещи към България.
- **Неясни и недостатъчни механизми за наблюдение и изпълнение:** Липсват конкретни предложения за трансгранични механизми за наблюдение на въздействието, споразумения за обмен на данни в реално време и съвместен надзор. Освен това липсват ясни планове за осигуряване на спазването на мерките за смекчаване на въздействието в трансграничен контекст. Предложените мерки за смекчаване на въздействието често са общи, генерични и недостатъчно специфични, измерими, постижими, релевантни и времево обвързани (SMART) по отношение на трансграничните ефекти, което възпрепятства ефективното им прилагане и проверка. Необходимо е ясен **план за мониторинг** с прецизни индикатори, прагове за алармиране и протоколи за реакция в случай на превишаване, като същевременно се **осигури възможност за независим мониторинг** с участието на местни общности и неправителствени организации.
- **Липса на количествени данни в Доклада за CEO:** В глава 4.1 (Таблица 4.1 от Доклада за CEO, *Strateška procena uticaja Strategije+82b30c97763b1b58e25a9e8516ad0d1a.pdf*, стр. 45) са посочени само качествени описания на въздействията от вариантите без конкретни данни за предвидените емисии на замърсяващи вещества или потребление на вода, което възпрепятства обективна и научна оценка.

5. Контекст на разработване на Стратегията:

- Предишен анализ посочи липсата на единна стратегия за управление на минералните и геоложките ресурси в Република Сърбия, което доведе до „стихийно“ управление. Фактът, че сега се разработва и приема въпросната Стратегия (с планирано приемане през август-септември 2025 г., съгласно *NOTIFIKACIJA ESPOO SRPSKI fin22.05.2509711ebf8e89c0b30aa57273a2b89640.doc*, раздел 3) е положителна стъпка към преодоляване на този недостатък. Въпреки това, ние изразяваме загриженост относно начина и скоростта на провеждане на процедурата по обществено обсъждане и CEO, която поради горепосочените пропуски рискува да бъде само формалност, вместо да осигури съществено участие на обществеността и валидна оценка на въздействието, в съответствие с най-високите международни стандарти и задължения.

Заклучение и изисквания:

С оглед на всичко гореизложено, считаме, че настоящата процедура по провеждане на CEO, особено по отношение на сроковете, достъпността на информацията и качеството на самата оценка на трансграничното въздействие, е **недостатъчна за осигуряване на пълно, смислено и навременно участие на обществеността**, както в Сърбия, така и в България, в съответствие с принципите на Конвенцията от Еспоо, Протокола за CEO и Орхуската конвенция.

Следователно, ние изискваме следното:

1. **Спешно удължаване на срока за представяне на становища** от засегнатите страни, включително България, до минимум **60 дни** от датата на предоставяне на пълна и адекватно преведена документация, с повторно публикуване на публичната покана.

2. Осигуряване на пълен и заверен превод на цялата документация (Проект на Стратегия и Доклад за СЕО) на български език, както и осигуряване на достъп до тях в електронни формати, позволяващи търсене (напр. текстов PDF) и уеб формати (HTML), които са достъпни и позволяват машинна обработка.
3. Организиране на допълнителни обществени обсъждания/консултации в България, или осигуряване на онлайн участие на представители на българската общественост в обществените обсъждания в Сърбия, с адекватен превод и с достатъчно предварително обявени срокове.
4. Изготвяне на допълнение към Доклада за СЕО, което да съдържа по-подробна информация относно конкретните потенциални трансгранични въздействия, включително:
 - Подобен анализ на изходните данни за състоянието на околната среда в граничните райони на България, с геореферирани данни, висококачествени карти и данни от съответните български национални и европейски бази данни (напр. ЕАОС).
 - Разширена и количествена оценка на кумулативните въздействия, като се вземат предвид всички съществуващи и планирани дейности от двете страни на границата, с използване на признати методологии (напр. методологията на Европейската комисия за кумулативни въздействия).
 - Специфични оценки на въздействието върху водните ресурси (качество и количество, включително реките Пек и Колубара, както и водните течения под влиянието на мините
 - Караманица и Грот), качеството на въздуха (подробни модели на разсейване на емисиите за SO₂, NO_x, PM частици, тежки метали), почвата (рискове от замърсяване и ерозия) и биоразнообразието (включително специално внимание към зоните от НАТУРА 2000 в България и трансграничните защитени зони като Национален парк „Централен Балкан“ и Природен парк „Стара планина“), с акцент върху трансграничните ефекти и въздействието върху района на Босилеград.
 - Стабилен анализ на алтернативни решения, включително сценарий „без действие“, със сравнение на техните трансгранични екологични последици и анализ на разходите и ползите, включително сценарии за преход към нисковъглеродна икономика.
 - Предложения за конкретни, измерими, времево определени и изпълними механизми за непрекъснато трансгранично наблюдение на въздействието (включително съвместни измервателни станции, редовни доклади, обмен на данни в реално време), създаване на съвместни работни групи за надзор и решаване на проблеми, с пълно и равноправно участие на българските власти и институции.
 - Въвеждане на задължителни мерки за рекултивация на замърсени райони (напр. Бор, Костолац, както и мините Караманица и Грот), както и алтернативи за рециклиране и повторно използване на минни отпадъци в съответствие с Директивата за минните отпадъци (2006/21/ЕС).

Изискваме Стратегията да бъде върната за доработка, за да отговаря на екологичните и правните стандарти на ЕС и международните конвенции. В противен случай предлагаме процесът на приемане да бъде спрял до отстраняване на посочените недостатъци.

Вярваме, че спазването на тези изисквания е от ключово значение за осигуряване на истинска прозрачност и ефективност на процеса на СЕО, както и за опазване на околната среда и здравето на населението в трансграничен контекст, в съответствие с международното право и най-добрите практики.

С уважение,

Даниела Михайлович

Председател на сдружение „Еко Сурдулица“

Приговор на Процедуру Стратешке еколошке процене (CEO) Нацрта Стратегије управљања минералним и другим геолошким ресурсима Републике Србије за период 2025-2040, са пројекцијом до 2050. године

Упућено: Министарству заштите животне средине и вода Републике Бугарске (МОСВ) бул. „Кн. Марија Луиза“ 22, гр. Софија п.к. 1000, edno_gishe@moew.government.bg.

Од: Даниела Михајловић, Удружење „Еко Сурдулица, ул. Војводе Мишића 3/1, Сурдулица, Р. Србија, surdulicaeko@gmail.com

Датум: 20. јун 2025. године

Предмет: Приговор на спровођење процедуре Стратешке еколошке процене (CEO) за Нацрт Стратегије управљања минералним и другим геолошким ресурсима Републике Србије за период 2025-2040, са освртом на недовољну транспарентност, ограничено учешће јавности и значајне недостатке у садржају Извештаја о CEO у контексту прекограничних утицаја, уз позивање на релевантне међународне конвенције и стандарде.

Поштовани,

Подносим приговор на објављени јавни позив за достављање становишта у оквиру поступка Стратешке еколошке процене (CEO) за Нацрт Стратегије управљања минералним и другим геолошким ресурсима Републике Србије за период 2025-2040, са пројекцијом до 2050. године. Позив је објављен 30. маја 2025. године на основу чл. 35, т. 1, буква „б“ од Наредбе за услове и ред за вршење еколошке оцене на планове и програме и у складу са Протоколом о CEO Конвенције о процени утицаја на животну средину у прекограничном контексту (Еспоо конвенција).

Иако поздрављамо настојање да се поштују међународне обавезе у погледу прекограничног утицаја, изражавамо озбиљну забринутост због неколико аспеката спроведене процедуре, који значајно умањују ефективност и интегритет самог процеса CEO и права на учешће јавности, потенцијално кршећи одредбе међународних уговора којима су обе земље потписнице.

1. Неадекватно време за консултације и преглед документације и кршење принципа Еспоо конвенције:

- Изузетно кратак рок за јавне консултације: У тексту објаве се наводи да се јавне консултације у Србији одржавају од 30. маја до 18. јуна 2025. године. Ово је период од само 19 дана за тако комплексан и значајан стратешки документ од 70 страна (*Strategija upravljanja mineralnim i drugim geoloskim resursima67643c597b15449a67aacee6badfa730.pdf*, садржај, стране 1-70), који обухвата дугорочно управљање минералним ресурсима и потенцијално значајне прекограничне утицаје на животну средину. Правилна CEO процедура, у складу са међународним стандардима и најбољим праксама (нпр. ЕУ Директива 2001/42/ЕЦ о CEO, која имплицира минимално 30 дана за јавне консултације), захтева знатно дужи период како би се омогућила детаљна анализа документације, посебно Извештаја о CEO, од стране стручне јавности, цивилног друштва и погођених страна. Овај скраћени рок онемогућава смислену фазу скопинга (обима процене) и адекватну припрему коментара.
- Касно обавештење погођених страна и кршење члана 3, став 8 Еспоо конвенције: Иако је нотификација у Бугарској објављена 30. маја 2025. Године (види *NOTIFIKACIJA ESPOO SRPSKI fin22.05.2509711ebf8e89c0b30aa57273a2b89640.doc*, почетак документа), јавне консултације у Србији су већ биле у току. Крајњи рок за изражавање становишта у МОСВ-у је 20. јун 2025. године. Ово практично значи да је бугарској јавности, као потенцијално погођеној страни, омогућен још краћи период за преглед и достављање становишта (свега 21 дан од објаве). Овако кратак рок директно је у супротности са чланом 3, став 8 Еспоо конвенције, који захтева „адекватне и ефективне могућности за јавност погођене стране да учествује у поступцима процене утицаја на животну средину“. Недостатак довољног времена озбиљно ограничава смислено учешће и умањује сврху прекограничних консултација, чиме се угрожава принцип „јавности на длану“ (Access to information, public participation in decision-making and access to justice in environmental matters) предвиђен Архуском конвенцијом, чије су обе државе чланице. Конкретно, време је недовољно за:

- Преглед и разумевање обима и сложености Стратегије и Извештаја о CEO.

- Прикупљање и анализу релевантних података из Бугарске за формулисање основаних коментара.
- Интерну координацију између бугарских институција и јавности.
- Припрему стручних мишљења и алтернативних предлога.

2. Неадекватна доступност документације и језичке баријере:

- Недостатак превода на бугарски језик: Иако је наведено да су документи доступни на српском и енглеском језику, за бугарску јавност превод целокупне документације (Нацрта Стратегије и Извештаја о CEO) на бугарски језик није обезбеђен. Ово представља значајну препреку за пуно и смислено учешће, јер очекивање да се комплексна стручна документација, попут Извештаја о CEO и самог нацрта Стратегије, анализира на страном језику у кратком року, није у складу са принципима Еспоо конвенције и Протокола о CEO који наглашавају потребу за приступачношћу информација за погођену јавност. Принцип о CEO који наглашавају потребу за приступачношћу информација за погођене стране захтева да информације буду недискриминације у погледу приступа информацијама за погођене стране како би се обезбедило ефикасно учешће.
- Формат документације: Документи су доступни као скенирани PDF-ови (нпр. *Strategija upravljanja mineralnim i drugim geoloskim resursima*67643c597b15449a67aacee6badfa730.pdf, *Strateška procena uticaja Strategije*+82b30c97763b1b58e25a9e8516ad0d1a.pdf), што онемогућава лаку претрагу текста, копирање, анализу података и аутоматско превођење. Ово отежава и приступачност за особе са инвалидитетом (нпр. особе са оштећењем вида које користе читаче екрана), што је у супротности са универзалним дизајном и инклузивношћу.

3. Ефективност јавног учешћа у Србији:

- Кратак период и одржавање јавне расправе: Јавна расправа заказана за 16. јун 2025. године у Београду, (види *NOTIFIKACIJA ESPOO SRPSKI fin22.05.2509711ebf8e89c0b30aa57273a2b89640.doc*, одељак 3) након само 17 дана од почетка јавних консултација, додатно потврђује форсирање процедуре. Ово оставља недовољно времена јавности у Србији, а посебно погођеним заједницама, да се припреме, формулишу питања и активно учествују у дискусији. Потенцијално, ово ограничава смислено учешће на формални чин и не доприноси стварном дијалогу, што је супротно основним принципима демократске партиципације у доношењу одлука.

4. Значајни недостаци у садржају Извештаја о CEO у погледу прекограничних утицаја и саме Стратегије:

- Недостатак специфичних базних података о прекограничним подручјима: Извештај о CEO не пружа довољно детаљан и ажуриран опис тренутног стања животне средине (тзв. "нулто стање") у потенцијално погођеним прекограничним подручјима Бугарске, посебно у погледу:
 - Квалитета воде: Конкретно недостају подаци о тренутном квалитету воде у транснационалним речним токовима који потичу из Србије и утичу на Бугарску, као што су реке Тимок, Нишава, Топлодолска река, Завојска река, и сви водотоци који се уливају у Дунав (укључујући и сам Дунав). Потребни су специфични подаци о концентрацијама тешких метала (нпр. арсен, кадмијум, олово, цинк, бакар), рН вредности, присуству киселих дренажа, суспендованих материја и других загађујућих материја које потичу из постојећих рударских подручја (нпр. Бор, Мајданпек, Рудна Глава, укључујући и подручје Босилеграда са рудником Караманица и рудником Грот, који су директно повезани са водоточима који утичу на Бугарску) и потенцијалних нових локација. Недостаје анализа хидролошких модела који би показао дистрибуцију загађујућих материја. Такође, испуштање нетретираних рудничких вода у реке (нпр. Пек и Колубара) крши Водену директиву ЕУ (2000/60/ЕС), а Извештај о CEO не предлаже конкретне мере за превазилажење овог проблема у прекограничном контексту.
 - Квалитета ваздуха: Недостају специфични подаци о базном квалитету ваздуха у пограничним регионима Бугарске (нпр. општине Видин, Монтана, Кюстендил, Враца), као и детаљна процена утицаја емисија из постојећих и планираних рударских активности (нпр. сумпор-диоксид SO₂, азотни оксиди NO_x, PM_{2.5}, PM₁₀ честице, тешки метали из топионица и површинских копова). Посебно се односи на потенцијалне емисије из рудника Караманица и Грот код Босилеграда, чији

утицај на квалитет ваздуха у пограничном подручју Бугарске није адекватно процењен. Нису довољно анализирани руже ветрова, модели дисперзије загађујућих материја и потенцијални прекогранични транспорт загађујућих материја, посебно у областима попут источне Србије која граничи са Бугарском.

- Биодиверзитет и екосистема: Нема специфичне процене утицаја на прекогранична заштићена подручја, као што су Национални парк "Централни Балкан" (у Бугарској) и Парк природе "Стара планина" (у Србији) - који чине јединствени планински масив, друга NATURA 2000 подручја у Бугарској, Ramsar локалитети, миграторне врсте, ендемичне биљне и животињске врсте, и осетљива станишта (нпр. речна корита, шуме, пашњаци) која могу бити угрожена рударским активностима, деградацијом земљишта, контаминацијом или фрагментацијом станишта. Потребна је мапирана анализа утицаја на ове екосистеме. Потребна је мапирана анализа утицаја на ове екосистеме, укључујући и потенцијални утицај проширења или нових активности у рудницима Караманица и Грот на угрожене врсте и станишта у пограничном појасу. Стратегија игнорише утицај на заштићена подручја (нпр. Ђердап) и не предлаже мере за очување станишта угрожених врста.
- Земљишта и шума: Недостаје процена утицаја на квалитет земљишта, плодност, ризике од ерозије и акумулације загађујућих материја, као и утицај на шумске екосистеме у прекограничним регионима, укључујући губитак станишта и деградацију. Посебно је забрињавајуће да у Борско-Мајданпечком региону, концентрације Pb, As и Cd у земљишту премашују граничне вредности (према Табели 2.2 Извештаја о СПУ (према Табели 2.2 у *Strateška procena uticaja Strategije+82b30c97763b1b58e25a9e8516ad0d1a.pdf*, страна 24), али Стратегија не предлаже конкретне мере ремедијације за таква подручја. Потребна је и процена загађења земљишта и последица експлоатације рудника Караманица и Грот на пољопривредно земљиште и водоизворишта у општини Босилеград и суседним бугарским општинама.
- Друштвено-економски утицаји: Извештај не анализира довољно потенцијалне прекограничне друштвено-економске утицаје (нпр. на туризам, пољопривреду, рибарство, водоснабдевање, здравље становништва - укључујући могући повећани ризик од респираторних обољења и контаминације хране) у погођеним регионима Бугарске, посебно у пограничним општинама које су под утицајем рударских активности у Босилеграду.
- Недовољна процена кумулативних утицаја: С обзиром на дугорочну природу Стратегије (до 2050. године) и њен обухват свим минералним и геолошким ресурсима, Извештај о СЕО не садржи адекватну процену кумулативних утицаја потенцијалних вишеструких пројеката (рударство, прерада, енергетика, хидроенергетика, изградња инфраструктуре) и њихових комбинованих прекограничних ефеката током времена. Ово је кључни елемент СЕО и захтева холистички приступ који узима у обзир синергијске ефекте, а не само појединачне утицаје. Посебно недостаје анализа комбинованих ефеката рударских активности са постојећим индустријским и енергетским пројектима (нпр. термоелектране у Колубарском и Костолачком басену), као и интегрисана процена утицаја свих рударских активности у пограничном појасу, укључујући руднике Караманица и Грот, што је кључно за процену ризика по здравље становништва и екосистеме. Члан 11 Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину РС („Сл. гласник РС“, бр. 135/2004) експлицитно захтева детаљну анализу кумулативних утицаја, која није извршена у овом Извештају (*Strateška procena uticaja Strategije+82b30c97763b1b58e25a9e8516ad0d1a.pdf*, страна).
- Неадекватан приказ алтернатива и неусклађеност са климатским циљевима: Извештај о СЕО не пружа робусну анализу разумних алтернатива предложеној стратегији. То укључује не само алтернативу „неробусну анализу разумних алтернатива предложеној стратегији“, већ и алтернативе које би подразумевале еколошки прихватљивије технологије експлоатације (нпр. прелазак на подземну уместо површинске експлоатације где је то могуће, боље технологије за пречишћавање отпадних вода и ваздуха), другачије локације (уколико су могуће), или смањени обим експлоатације одређених ресурса, са детаљним образложењем њихових еколошких импликација, посебно у контексту прекограничних утицаја. Потребна је и анализа сценарија који обухватају различите темпове транзиције ка нискоугљеничној економији. Стратегија не усклађује рударске активности са Националним планом за смањење емисија (NERP) и Стратегијом нискоугљеничног

развоја Републике Србије, нити са обавезама из Париског споразума и циљевима ЕУ Зеленог договора. Производња угља планирана је до 2050. године (види *Strategija upravljanja mineralnim i drugim geoloskim resursima* 67643c597b15449a67aacee6badfa730.pdf), иако ЕУ и Париски споразум захтевају постепено укидање фосилних горива. Нема јасних мета за смањење емисија гасова са ефектом стаклене баште (GHG) из рударског сектора, упркос њиховом доминантном уделу у националним емисијама (70% према Извештају СПУ, *Strateška procena uticaja Strategije*+82b30c97763b1b58e25a9e8516ad0d1a.pdf). Директива ЕУ 2001/42/ЕС о СЕО захтева оцену алтернатива (нпр. обновљиви извори енергије), која је у Стратегији непотпуна.

- Неадекватно управљање рударским отпадом: Извештај о СЕО не адресира адекватно питање управљања рударским отпадом. Годишње се генерише 41 милион тона флотацијске јаловине (према Табели 2.3 Извештаја о СПУ, *Strateška procena uticaja Strategije*+82b30c97763b1b58e25a9e8516ad0d1a.pdf, страна 25), али се не помињу алтернативе за рециклажу или поновно коришћење (нпр. коришћење пепела у грађевинарству, прерада јаловине за секундарне сировине), што је супротно Директиви о рударском отпаду (2006/21/ЕС) и принципима циркуларне економије.
- Нејасни и недовољни механизми праћења и спровођења: Недостају конкретни предлози за прекограничне механизме праћења утицаја, аранжмане за размену података у реалном времену и заједнички надзор. Такође, недостају јасни планови за обезбеђивање поштовања мера за ублажавање утицаја у прекограничном контексту. Предложене мере ублажавања утицаја су често генеричке, опште и нису довољно специфичне, мерљиве, оствариве, релевантне и временски одређене (SMART) у погледу прекограничних ефеката, што онемогућава њихову ефикасну примену и верификацију. Потребан је јасан план мониторинга са прецизним индикаторима, праговима за алармирање и протоколима за одговор у случају прекорачења, уз омогућавање независног мониторинга уз учешће локалних заједница и невладиних организација.
- Недостатак квантитативних података у извештају о СЕО: У поглављу 4.1 (Табела 4.12 у *Strateška procena uticaja Strategije*+82b30c97763b1b58e25a9e8516ad0d1a.pdf, страна 45) Извештаја о СПУ наведени су само квалитативни описи утицаја варијанти без конкретних података о предвиђеним емисијама загађујућих материја или потрошњи воде, што онемогућава објективну и научну процену.

5. Контекст израде Стратегије:

- Претходна анализа је указала на недостатак јединствене стратегије за управљање минералним и геолошким ресурсима у Републици Србији, што је доводило до "стихијског" управљања. Чињеница да се сада израђује и усваја предметна Стратегија (са усвајањем планираним за август-септембар 2025. године, према документу *NOTIFIKACIJA ESPOO SRPSKI* fin22.05.2509711ebf8e89c0b30aa57273a2b89640.doc) јесте позитиван корак ка превазилажењу овог недостатка. Међутим, изражавамо забринутост због начина и брзине спровођења процедуре јавног увида и СЕО, која, због горе наведених пропуста, ризикује да буде само формалност, уместо да обезбеди суштинско учешће јавности и валидну процену утицаја, у складу са највишим међународним стандардима и обавезама.

Закључак и захтеви:

С обзиром на све наведено, сматрамо да је тренутна процедура спровођења СЕО, посебно у погледу рокова, доступности информација и квалитета саме процене прекограничних утицаја, недовољна да обезбеди пуно, смислено и правовремено учешће јавности, како у Србији тако и у Бугарској, у складу са принципима Еспоо конвенције, Протокола о СЕО и Архуске конвенције.

Стога, захтевамо следеће:

1. Хитно продужење рока за достављање становишта од стране погођених страна, укључујући и Бугарску, на минимум 60 дана од дана комплетне и адекватно преведене документације, са поновним објављивањем јавног позива.

2. Обезбеђивање комплетног и овереног превода целокупне документације (Нацрт Стратегије и Извештај о CEO) на бугарски језик, као и доступност истих у претраживим електронским форматима (нпр. текстуални PDF) и веб форматима (HTML) који су приступачни и омогућавају машинску обраду.
3. Организовање додатних јавних расправа/консултација у Бугарској, или омогућавање онлајн учешћа представницима бугарске јавности на јавним расправама у Србији, са адекватним преводом и довољно унапред објављеним терминима.
4. Израда допуне Извештаја о CEO која ће садржати детаљније информације о конкретним потенцијалним прекограничним утицајима, укључујући:
 - Детаљну анализу базних података о стању животне средине у пограничним регионима Бугарске, са геореференцираним подацима, картама високог квалитета, и подацима из релевантних бугарских националних и европских база података (нпр. ЕЕА).
 - Проширена и квантификована процена кумулативних утицаја, узимајући у обзир све постојеће и планиране активности на обе стране границе, уз примену признатих методологија (нпр. методологија Европске комисије за кумулативне утицаје).
 - Специфичне процене утицаја на водне ресурсе (квалитет и квантитет, укључујући реке Пек и Колубару, као и водотоке под утицајем рудника Караманица и Грот), квалитет ваздуха (детаљни модели дисперзије емисија за SO₂, NO_x, PM честице, тешке метале), земљиште (ризичи од контаминације и ерозије) и биодиверзитет (укључујући посебну пажњу на NATURA 2000 подручја у Бугарској и прекогранична заштићена подручја попут Националног парка "Централни Балкан" и Парка природе "Стара планина"), са фокусом на прекограничне ефекте.
 - Робусна анализа алтернативних решења, укључујући и „но-акција“ сценарио, са поређењем њихових прекограничних еколошких импликација и трошковно-ефективном анализом, укључујући и сценарије транзиције ка нискоугљеничној економији.
 - Предлози конкретних, мерљивих, временски дефинисаних и спроводивих механизма за континуирано прекогранично праћење утицаја (укључујући заједничке мерне станице, редовне извештаје, размену података у реалном времену), успостављање заједничких радних тела за надзор и решавање проблема, уз пуно и равноправно учешће бугарских власти и институција.
 - Увођење обавезних мера ремедијације за контаминирани подручја (нпр. Бор, Костолац, као и руднике Караманица и Грот), као и алтернатива за рециклажу и поновно коришћење рударског отпада у складу са Директивом о рударском отпаду (2006/21/EC).

Тражимо да се Стратегија врати на дораду како би испунила еколошке и правне стандарде ЕУ и међународних конвенција. У супротном, предлагемо да се процес доношења обустави до решавања наведених недостатака.

Верујемо да је поштовање ових захтева кључно за обезбеђивање стварне транспарентности и ефективности процеса CEO, као и за заштиту животне средине и здравља становништва у прекограничном контексту, у складу са међународним правом и најбољим праксама.

С поштовањем,

Даниела Михајловић
Председница удружења „Еко Сурдулица“

